

Informatiememo

Van [REDACTED]
Afgestemd met [REDACTED]
Aan Leden IPO wolvenwerkgroep
C.c. -
Datum 17 januari 2022
Onderwerp Interprovinciaal wolvenplan 2022
Bijlage(n) -

Achtergrond

De provincies hebben besloten het huidige Interprovinciaal Wolvenplan, dat dateert uit 2019, te actualiseren. De gestage opmars van de wolf de laatste jaren en de sinds 2019 opgedane ervaring geven hier aanleiding toe. Het huidige plan voorziet niet meer in alle situaties die zich rond de wolf kunnen voordoen. Het wolvenplan wordt geschreven door BIJ12, met input van de provincies en LNV. Ter onderbouwing van het wolvenplan is een fact-finding studie uitgevoerd door Wageningen Environmental Research (WEnR) en een juridische analyse door [REDACTED]. Ook is een landelijk overleg wolf (LOW), onder voorzitterschap van [REDACTED] in het leven geroepen, waarin verschillende maatschappelijke partijen die met wolven geconfronteerd worden zijn vertegenwoordigd. De positionering van het LOW is bijgevoegd in bijlage 1. **(NB: Deze notitie zal pas na 26 januari beschikbaar komen)**

Oplevering van het wolvenplan is voorzien eind tweede kwartaal, de planning is dat de BAC VP in de oktober vergadering het Wolvenplan 2022 vaststelt. In deze notitie worden de belangrijkste beleidsmatige keuzes die aan het wolvenplan ten grondslag liggen voorgelegd.

Inleiding

Een groot deel van de Nederlandse bevolking ervaart de komst van de wolf als iets positiefs. Na hier in de 19^e eeuw door de mens te zijn uitgeroeid, is de wolf op eigen kracht teruggekomen. De aanwezigheid van de wolf is een verrijking van de Nederlandse natuur en is als inheemse diersoort strikt beschermd.

Partijen die op negatieve manier met de wolf worden geconfronteerd, met name de schapenhouderij, hebben echter behoefte aan perspectief. In het wolvenplan wordt een toekomstig scenario geschetst, waarin de wolf permanent in Nederland gevestigd is en waarin duurzaam samenleven met de wolf beleidsmatig is verankerd. Die situatie is op dit moment nog niet aan de orde. Net zo belangrijk is daarom de weg daar naartoe. Het wolvenplan biedt een mix van regelingen, instrumenten, subsidies en vergoedingen die enerzijds dierhouders de ruimte en tijd geven zich aan de aanwezigheid van wolven aan te passen en anderzijds overheden de mogelijkheid geven hierin gebalanceerd en deels naar eigen provinciale invulling mee om te gaan. De beleidsmatige keuzes worden t.b.v. de uitvoering uitgewerkt in handelingsprotocollen.

Samenvattend: p.m.

In deze memo komen achtereenvolgens de volgende beleidspunten aan de orde:

- Het juridisch kader
- Handelingsprotocollen
- Internationaal wolven management plan
- Wolven leefgebieden
- Calamiteitenregeling
- Tegemoetkoming in schade
- Verlenging regeling en invoering eigen bijdrage
- Tegemoetkoming voor alle gehouden hoefdiersoorten
- Vergoeding van directe kosten
- Beheervergoedingen
- Technische preventie norm
- Hybride wolven
- Omgang met gewonde wolf i.r.t. mogelijkheid wolvenopvang

PM: volgorde en nummering

Het juridisch kader

De belangrijkste uitgangspunten voor handelingsperspectief met betrekking tot de wolf vloeien voort uit Europese verdragen, met name de habitatrichtlijn en het verdrag van Bern. Nederland heeft deze verdragen ondertekend en verankerd in de Wet Natuurbescherming die op zal gaan in de Omgevingswet. De wolf wordt hierin aangemerkt als een in Nederland inheemse diersoort. Ingrijpen met beheermaatregelen als opzettelijk verstoren, verjagen en doden zijn daarmee niet toegestaan. Provincies kunnen hierop uitzondering maken op basis van een in de wet genoemd belang, indien er geen andere bevredigende oplossing bestaat en de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is. Op dit moment is de gunstige staat van instandhouding niet gewaarborgd. Omdat de wolvenpopulaties in Nederland grensoverschrijdend zijn, moet de duurzame staat van instandhouding op internationaal niveau worden gezien. Populatiebeheer zal daarom alleen plaats kunnen vinden op basis van een internationaal beheerplan (wolvenmanagementplan), waarin zowel beheer- als beschermingsmaatregelen zijn opgenomen. Naar verwachting zal een internationaal beheerplan niet op korte termijn tot stand komen. LNV is voor dit onderdeel verantwoordelijk en zet zich hier voor in.

Dit betekent dat vooralsnog alleen met de grootste terughoudendheid kan worden ingegrepen. Voor ingrepen, vooralsnog beperkt tot eventuele incidenteel verjagen, afschot, e.d. dient een weloverwogen afweging gemaakt te worden tussen het belang en de noodzaak om in te grijpen.

Voor het juridisch kader is het voorstel op hoofdlijn om..... PM:

We streven naar een balans in beleid. Dat betekent dat naast de wettelijke bescherming van de wolf ook in mogelijkheden voorzien dient te worden om overlast en schade van wolf te voorkomen. Dit wordt voorzien van duidelijke handelingsgerichte kaders. Dat betekent dat ingrijpen niet wordt uitgesloten maar de, de keuze om tot een vorm van beheer te komen specifiek dient te worden gemaakt in de handelingsprotocollen...

Voorzien van definities (bescherming-> wettelijk kader ; beheer-> brede opvatting over dit woord, in te vullen in Handelingsprotocollen)

NB: nadere invulling van de hoofdlijn nog noodzakelijk! Afhankelijk van uitkomsten lopend overleg.(door: [REDACTED])

- *Bepaling SvI*
- *Wolf die zich permanent vestigt in een gebied waar de populatie prooidieren ontoereikend is voor de wolf om zich te kunnen voeden?*
- *Gevestigde wolf bij wie gewinning is opgetreden om goed beschermd vee aan te vallen?*
- *Bij agressief gedrag naar mensen?*

- *Hoe wordt dit geregeld? Met ontheffing? Aanwijzing?*
- *In bovenstaande gevallen eerst verstoren/verjagen, pas in uiterste geval doden?*
- *Relatie leggen met beschermingsmaatregelen?*

- *Omgang met afwijkingen van het beschermingsregime(s)*
- *Motivering uitzonderingen*
- *wanneer geen andere bevredigende oplossingen*
- *wanneer gunstige staat van instandhouding*
- *omgang vrijstellingen*
- *omgang beheer*
- *Actieve soortenbescherming*
- *Gebiedenbescherming*

Actieve soortenbescherming

De komende jaren zullen de provincies zich actief inzetten om het voorkomen van de wolf te ondersteunen via actieve beschermingsmaatregelen. Te denken valt aan zonering in wolvenleefgebieden, nemen van verkeersremmende maatregelen, het voeren van een wolfinclusief faunabeheer.

Op lange termijn is het denkbaar om in bestaande N2000 gebieden de wolf als doelsoort op te nemen.

Wolfinclusief faunabeheer

Is er reden om dit te verwoorden n.a.v. uitspraak Gelderland?

Handelingsprotocollen

Het wolvenplan biedt duidelijkheid over het handelingsperspectief. Dit wordt meer in detail uitgewerkt in een viertal handelingsprotocollen.

Het bieden van een handelingsperspectief staat hoog op de maatschappelijke agenda. Het is mede vanwege praktische uitvoering van belang de kaders hiervoor helder aan te geven. De hoofdlijn van het handelingsperspectief is **PM wordt nog uitgewerkt(door: HP subgroepje)**

Het voorstel is in de handelingsprotocollen op generieke wijze invulling te geven aan de te ondernemen stappen en afwegingen. De invulling kan hierdoor maatwerk zijn en situatie specifiek worden vormgegeven.

Hiemee wordt bereikt dat...**PM -> nadere beleidsvoorstellen mbt kritische punten in deze uitwerkingen?**

Handelingsprotocol 'Wolf en mens'
Handelingsprotocol 'Wolf en hond'
Handelingsprotocol 'Wolf en vee'
Handelingsprotocol 'Overige situaties'

De inzet vanuit Nederland is om te komen tot een internationaal wolven management plan.

Een gezamenlijk managementplan voor grensoverschrijdende (deel-)populaties geeft zicht op de staat van instandhouding en biedt wellicht op termijn mogelijkheden voor beheer (population level management). **Invulling via LNV ism Gelderland: [REDACTED]**

nodig omdat..

Wij willen dit bereiken door...

LNV zal hiertoe...

Wolven leefgebieden

Het voorstel is ruimtelijke indeling blijft bij het aanwijzen van beleidsmatig begrensde leefgebieden voor de wolf.

Begrenzing van andere typen gebieden is niet mogelijk en wordt om die reden dan ook niet voorgesteld.

In het verlengde van het huidige wolvenplan blijft het vanwege de instrumentele betekenis nuttig om 'leefgebieden wolf' te begrenzen. Het aanwijzen van 'no go-area's/nulstand gebieden is juridisch niet toegestaan. Dat kan zo in stand blijven.

Het is juridisch niet mogelijk om 0-stand gebieden of no-go area's aan te wijzen.

Het aanwijzen van corridors of hotspots voor wolven is ruimtelijk niet uitvoerbaar. Mede gelet op de beoogde 'calamiteitenregeling' vervalt de instrumentele betekenis hiervan ook (zie **elders..**)

Wolven leefgebieden

Conform het huidige wolvenplan kunnen provincies leefgebieden voor de wolf aanwijzen. Deze mogelijkheid ontstaat nadat gebleken is dat er zich minimaal 6 maanden sprake is van een gevestigde wolf. Dit zijn de gebieden waar een wolf zich permanent heeft gevestigd. Er zijn inmiddels (leef-)gebieden aangewezen in Gelderland, Noord-Brabant en Drenthe (zgn. risicogebied). Van veehouders in leefgebieden wordt verwacht dat zij op een aanval van wolven zijn voorbereid. Het wolvenplan gaat er van uit dat dierhouders de tijd moeten krijgen om te wennen aan de terugkeer van de wolf. Waar wolven zich vestigen worden de aanwezigheid en de bijhorende risico's voorspelbaar, in overige gebieden waar af en toe wolven langs kunnen komen geldt dat niet.

Bij aanwijzing van een wolvengebied kiest de provincie er (al dan niet) voor om eventueel een subsidieregeling voor bijdrage aan de preventieve maatregelen open te stellen. Vuistregel was en blijft dat deze ten minste 3 jaar open staat. Na deze drie jaar volgen nadere voorwaarden m.b.t. de uitkering hiervan. (zie **elders..**)

Calamiteitenregeling

Ook buiten leefgebieden vinden aanvallen door wolven plaats. Het betreft dan vooral zwerfende wolven, die op zoek zijn naar een nieuw leefgebied. Het valt niet te voorspellen waar zo'n aanval plaats zal vinden. Naar verwachting zal de frequentie waarop zich dit voordoet in de nabije toekomst toenemen.

Voor die situaties is het voorstel om een calamiteitenregeling tijdelijk open te stellen.

Een calamiteitenregeling treedt in werking wanneer binnen een week, in dezelfde gemeente, meer dan twee aanvallen hebben plaatsgevonden. Veehouders binnen die gemeente kunnen voor de duur van een maand voor een subsidie in aanmerking komen om preventieve maatregelen te treffen. Ook kan de provincie tijdelijke middelen ter beschikking stellen, zoals flexnetten.

Een calamiteitenregeling is bedoeld om veehouders te ondersteunen bij aanvallen door wolven die niet of moeilijk te voorspellen zijn. Wanneer wolvenaanvallen in een gebied regelmatig voorkomen, wordt van veehouders verwacht dat zij zelf maatregelen treffen.

Het instellen van een calamiteitenregeling gebeurt bij discretie van de provincie.

Tegemoetkoming in schade

Het huidige wolvenplan gaat er van uit dat dierhouders de tijd moeten krijgen om te wennen aan de terugkeer van de wolf. Waar wolven zich vestigen worden de aanwezigheid en de bijhorende risico's voorspelbaar, in overige gebieden waar af en toe wolven langs kunnen komen geldt dat niet. Dat uitgangspunt blijft. Op dit moment wordt alle wolvenschade aan landbouwhuisdieren vergoed, dat geldt ook voor hobbymatig gehouden schapen en geiten. Er geldt geen eigen risico en aan een tegemoetkoming worden geen voorwaarden gesteld met betrekking tot preventieve maatregelen.

Verlenging tegemoetkomingsregeling en invoering eigen bijdrage

Met betrekking tot de tegemoetkoming in de schade geldt dat in de eerste drie jaar zonder wolfwerende voorwaarden tegemoetkoming kan worden verleend. Nieuw is het voorstel dat na de eerste drie jaar alleen een tegemoetkoming (zonder eigen bijdrage) wordt verleend indien er sprake is van genormeerde wolfwerende maatregelen. In alle overige gevallen volgt de invoering van een eigen bijdrage.

Voorstel is de subsidieregeling te kunnen verlengen maar de tegemoetkoming op termijn niet meer volledig uit te keren. Het voorstel is na de 3 jaar in het leefgebied de tegemoetkoming naar redelijkheid en billijkheid te verlagen tot 60% van de schade. Dit is overeenkomend met ervaringen in de tegemoetkoming in de fruitschade die voor de Raad van State stand heeft gehouden. We verlaten dan de huidige insteek om niets meer te vergoeden.

Het voorstel is om in begrensde leefgebieden na de eerste drie jaar van begrenzing van een leefgebied preventieve maatregelen te vereisen om voor een tegemoetkoming in aanmerking te komen.

Om vee voor wolven te beschermen wordt een deugdelijk raster met stroom en/of inzet van een kuddebewakingshond vereist. Op de website van BIJ12 staat vermeld aan welke voorwaarden zo'n raster moet voldoen.

Tegemoetkoming voor alle gehouden hoefdiersoorten

Het voorstel is om de tegemoetkoming in de schade ook bij particulieren voor alle landbouwhuisdieren te vergoeden.

Voorstel is om onder het nieuwe wolvenplan, naast schade aan hobbymatig gehouden schapen en geiten ook andere hobbylandbouwhuisdieren voor een tegemoetkoming in aanmerking komen bij predatie door wolven. Te denken valt aan shetlandpony's, alpaca's of damherten.

Vergoeding van directe kosten

Het huidige wolvenplan voorziet in vergoeding voor directe kosten, dit blijft zoals het is. Daarmee worden in het kader van de tegemoetkoming in de schade géén indirecte kosten, of zgn. vervolgschade vergoed.

Het huidige wolvenplan voorziet alleen in vergoeding voor directe kosten, daar komt geen verandering in. Onder directe kosten vallen:

- de waarde van de door wolf gedode dieren, incl. de door de dierenarts geëuthanaseerde dieren.

In tegenstelling tot algemeen geldend tegemoetkomingsbeleid voorziet 'de wolven regeling' in de volgende 'extra's' en worden deze ook als directe kosten gezien:

- de kosten van de dierenarts (tot maximaal de taxatiewaarde van het dier).
- de kosten van de afvoer gedode dieren (Rendac).
- de schade vanwege 'abortus' mits binnen twee weken bewijsbaar.
- de schade vanwege 'gederfde melkproductie' mits bewijsbaar aangetoond.

Er wordt géén tegemoetkoming verleend voor indirecte kosten zoals:

- herstel van omheiningen of ander zaken (uren en materialen).
- de tijd (arbeidsuren) die de veehouder kwijt is om de schade af te handelen.
- scannen t.b.v. drachtbepaling door dierenarts.
- overige kosten t.b.v. de schapen (bijv. aankoop, import, aanvoer, quarantaine e.d.).
- schade veroorzaakt door losgebroke schapen/dieren.

Beheervergoedingen

Het voorstel is tot het opnemen van beheervergoedingen binnen het subsidiestelsel Natuur en Landschap. Dit dient te worden uitgewerkt in door de Europese Commissie

goed te keuren wolvenpakketten. Er is sprake van pakketten voor natuurbeheer en voor agrarisch natuurbeheer. Hiermee kan arbeid, herstel en vervanging van wolfwerende maatregelen worden bekostigd.

Natuurbeheer

Deze regeling is bedoeld voor schaapskuddes die binnen het kader van natuurbeheer worden ingezet. Binnen een aangewezen wolf-leefgebied in de natuur moet het wolf inclusief hoeden en aanbesteden de norm zijn. De rekening komt dan bij de eigenaar die daarvoor via het SNL spoor beheervergoeding krijgt. Wellicht moet de bijdrage schapentoeslag in die gebieden omhoog met "natuurgeld". ??

Agrarisch natuurbeheer

In het agrarisch buitengebied ligt het voor de hand aansluiting te zoeken met het Agrarisch natuurbeheer en het daarbinnen ontwikkelen van een pakket voor wolf inclusieve landbouw. Deelnemers kunnen duurzaam een vergoeding ontvangen voor te maken kosten om vee tegen aanvallen van wolven te beschermen.

Of beide regelingen wenselijk zijn, de ligging van de aan te wijzen gebieden, de hoogte van de vergoeding en de voorwaarden die aan deelname worden gesteld zijn nog onderwerp van gesprek. Een wolvenpakket kan zich mogelijk negatief verhouden tot andere pakketten zoals weidevogelpakketten.

Technische preventie norm

Het voorstel is dat provincies blijven uitgaan van de '1.20m norm' als optimale wolfwering. Om verschillende redenen is het denkbaar dat er ook situaties zijn waarin '90 cm' kan worden geaccepteerd. Dit heeft uiteraard consequenties voor de instrumentele aanpak (subsidie, tegemoetkoming) en voor de mogelijkheden voor het handelingsperspectief (onderbouwing derogatie).

Koppeling van technische wolfwerende norm aan subsidie, tegemoetkoming en handelingsperspectief:

Dit betekent het volgende:

- Norm 1.20 is optimaal en blijft zo, wordt gesubsidieerd (met eigen bijdrage) en biedt mogelijkheid voor derogatie.
- Vanaf drie jaar na aanwijzing van een wolvenleefgebied wordt de voorwaarde dat alleen bij aanwezigheid '1.20 norm' een tegemoetkoming kan worden verleend. Oftewel alles wat niet als wolfwerend wordt beoordeeld komt (na de eerste drie jaar) niet meer voor een vergoeding in aanmerking.
- Norm '90 cm' is suboptimaal, mag en kan, maar wordt niet gesubsidieerd en geeft geen aanleiding voor derogatie binnen wolven leefgebieden.
- Buiten de begrensde wolvenleefgebieden blijft een tegemoetkoming in de schade gewoon mogelijk ongeacht de evt. Genomen maatregelen.

PM: nader uit te werken : ophoging 90->120- stroomgehalte, plus/min net, onderscheid nachtkralen? omgang graasdieren, dijken: moet dit nu al preciezer?

Hybride wolven

Het voorstel is om hybride wolven in Nederland onbeschermd te verklaren. Hierbij nader een definitie te bepalen wanneer een dier als hybride wolf kan worden gezien.

Nederland heeft een verantwoordelijkheid op te treden tegen hybride wolven, kruisingen tussen wolf en hond. Er zijn vooralsnog geen aanwijzingen dat er in Nederland hybride wolven rondlopen. Als van een wolf wetenschappelijk wordt aangetoond dat het om een hybride individu gaat, dan zal de provincie dat individu middels een aanwijzing laten doden.

Omgang met gewonde wolf i.r.t. mogelijkheid wolvenopvang

Het voorstel is om bij aangetroffen gewonde wolven door een deskundige de gezondheidstoestand te laten beoordelen. Indien evt. met geringe veterinaire ingrepen de wolf zichzelf kan herstellen wordt deze wolf ter plekke of in de omgeving achter gelaten. Indien de wolf dusdanig verwond is dat herstel niet mogelijk is en onnodige dierenleed voorkomen dient te worden wordt deze wolf geëuthanaseerd en/of met geweer gedood (situatie afhankelijk).

De provincies zullen zich daarmee niet actief inzetten om tot een opvanglocatie te komen voor gewonde en nog te herstellen wolven. **Nader te motiveren ? p.m.**

Communicatie

Vanuit de overheden zal onverminderd worden ingezet op informatieverstrekking, voorlichting en daarmee communicatie over het 'samenleven met wolven'. Daarbij valt te denken aan het aanbieden van informatie via website(s) en woordvoering via (digitale) media, uitbrengen van tussenrapportages, nieuwsbrieven vanuit provinciale wolven commissies, inzet van zgn. wolvenconsulenten, (mede) bijdragen aan voorlichtingsbijeenkomsten, praktijk demonstraties e.d.

Financiën

De inzet voor het Wolvenplan 2022 vergt vanzelfsprekend inzet van mensen en middelen. Bij de vaststelling van het Wolvenplan zal hiertoe een begroting worden meegegeven.

TER INFORMATIE:

Processtappen m.b.t. memo beleidskeuzes:

- WWG 22 december discussie over bepalen van de beleidspunten die we aan IPO willen voorleggen.
 - 3 januari vooroverleg LOW
 - 4 januari versturen LOW stukken
 - 11 januari LOW
 - INPUT vanuit provincies: aanleveren beleidskeuze concepttekst uiterlijk 10 januari
 - INPUT vanuit LOW 11 januari
 - 12 januari Concept memo ter verzending aan WWG
 - WWG 20 januari 2022 -> voorstel memo ter bespreking
 - 26 JANUARI LOW
 - IPO wgnw 17 februari memo beleidskeuzes
 - AAC VP 16 maart memo beleidskeuzes
 - BAC VP 7 april besluitvorming over memo beleidskeuzes
-